

MIR I SIGURNOST

ČETVRT VIJEKA NEISPLATIVOOG POMIRENJA

Esej o 25 godina sjećanja na Srebrenicu

Aleksandar Trifunović
jul 2020.

„...Učesnici ovog zločina ne mogu se opravdati nikome i ničim. Onaj koji je činio ovakav zločin i pri tome se možda pozivao na narod kome pripada po imenu i prezimenu činio je zločin i prema vlastitome narodu.“

Dragan Čavić, bivši Predsjednik RS

„...Tražit ćemo nestale i insistirati na tome, sve dok i posljednji ne bude pronađen. Ali, prošlost, zločini, stradanja i samosažaljevanje ne treba da budu centralna tema naše politike“

Sulejman Tihić, bivši član Predsjedništva BiH

Pomirenje je mali ljudski čin. Nesavršeni, nespretni, plašljivi, ali nesumnjivo, samo ljudski čin. Pomirenje je put na koji krećemo sami, sa nadom da će nas u povratku pratiti neko. Put na koji krećemo uplašeni, a vraćamo se ohrabreni.

MIR I SIGURNOST

ČETVRT VIJEKA NEISPLATIVOGL POMIRENJA

Esej o 25 godina sjećanja na Srebrenicu

Aleksandar Trifunović
jul 2020.

Sadržaj

ESEJ O 25 GODINA SJEĆANJA NA SREBRENICU	2
IMPRESUM	5

ESEJ O 25 GODINA SJEĆANJA NA SREBRENICU

"Najprije kao čovjek i Srbin, a onda kao otac, brat i sin, a tek onda kao predsjednik Republike Srpske, moram reći da je ovih devet dana jula srebreničke tragedije crna strana istorije srpskog naroda. Učesnici ovog zločina ne mogu se opravdati nikome i ničim. Onaj koji je činio ovakav zločin i pri tome se možda pozivao na narod kome pripada po imenu i prezimenu činio je zločin i prema vlastitome narodu."

Ovim se riječima, 22. juna 2004. godine, Dragan Čavić, u funkciji Predsjednika Republike Srpske, u centralnom terminu na javnom televizijskom emiteru Radio Televiziji RS, obratio svojim sugrađanima povodom izvještaja Komisije Republike Srpske o dešavanjima u Srebrenici.

«Ne mogu znati hoće li srodnicima postradalih Bošnjaka, koji su žrtve ratnih zlodjela počinjenih od strane Srba, ovo moje obraćanje značiti bilo kakvo olakšanje. Razumijem i suosjećam bol onih koji još uvijek traže svoje najbliže. Svi imaju pravo na pravdu. A vjerovat će u pravdu ako doznaju istinu o sodbini svojih najbližih, i ako budu kažnjeni oni koji su počinili zlodjela. Kao predsjednik Republike Srpske, Srbin, građanin Republike Srpske i Bosne i Hercegovine i otac dvoje djece koja svoju budućnost vide ovdje, pozivam svakog pojedinca, bez obzira na nacionalnu, vjersku, partijsku ili neku drugu pripadnost, da istinom i poštovanjem pomogne da nam istorija počne biti hronika humanosti i preporoda, a ne sukoba i destrukcije», završio je svoje obraćanje tadašnji Predsjednik RS.

Iako se Izvještaju Komisije za Srebrenicu prigovaralo zbog neiznošenja brojki i imena žrtava, Izvještaj i samo obraćanje Dragana Čavića bili su svojevrstan šok za javnost u Srpskoj, ali i u cijeloj Bosni i Hercegovini i regiji, naviknutu da se zločin u Srebrenici od strane zvanične srpske politike negira i umanjuje. Slučajno ili ne, ostaće zabilježeno i da je tokom obraćanja Čavića javnosti u većem dijelu Banjaluke na trenutak nestalo struje.

Ubrzo nakon objave Izvještaja, počela je velikom brzinom da nestaje i politička moć Dragana Čavića. Doživio je poraz i u tadašnjoj stranci SDS-u. Smijenjen je sa mesta predsjednika Stranke, koju je ubrzo i napustio, a nakon toga osnovao svoju partiju. Politički protivnici, ali i sama javnost, nikad mu nisu zaboravili ovaj govor o Srebrenici i smatrali su ga izdajničkim i iznuđenim, na šta su ga podsjećali svake izborne kampanje.

U intervjuu datom autoru ovog teksta 2009. godine, za TV emisiju BUKA u ciklusu na temu "Ima li Bosne i

Hercegovine?", Dragan Čavić, tada već žestoki opozicioni političar, rekao je da stoji iza svake riječi u svom obraćanju povodom dešavanja u Srebrenici i da, bez obzira na neprilike koje mu je ono donijelo, ne bi promijenio ni jedno slovo u njemu.

U istom ciklusu emisija, razgovarao sam i sa Sulejmanom Tihićem, tadašnjim predsjednikom SDA i bivšim članom Predsjedništva Bosne i Hercegovine, koji je nekoliko mjeseci ranije, na kongresu SDA, izgovorio riječi koje su nepovratno uzdrmala njegovu lidersku poziciju u ovoj stranci.

"Mislim da je krajnje vrijeme da se promijeni redoslijed prioriteta bošnjačko-bosanske politike, u kojoj je do sada centralno mjesto zauzimala filozofija žrtve. Tražit ćemo nestale i insistirati na tome, sve dok i posljednji ne bude pronađen. Ali, prošlost, zločini, stradanja i samosažaljevanje ne treba da budu centralna tema naše politike" – glasila je Tihićeva izjava, kojom je najavljuvao novi pravac u politici stranke koju je vodio.

"Proveli ste jedan veliki dio rata zatvoreni u Šamcu, Brčkom, Bijeljini, Batajnici, Sremskoj Mitrovici", podsjetio sam ga tokom razgovora, "a ovom izjavom ste praktično doveli svoju poziciju u pitanje, i žrtve rata i političara. Da li biste je ponovili?"

"Svakako da bih ponovio tu izjavu", odgovorio mi je Tihić, "i mislim da je ta izjava dobra i korisna za sve, prvenstveno za Bošnjake, čija politika je opterećena pričom o prošlosti, o genocidu, o stradanjima. Mi, normalno, ne možemo zaboraviti prošlost, trebamo sve činiti da odgovorni za zločine odgovaraju. Isto tako, to ne može biti prioritet naše politike i ne može biti na prvom mjestu. Smatram da pitanje zločina, pitanje prošlosti treba da istražuju istoričari, sudovi, tužiocu. Normalno da mi političari treba da stvorimo uslove da se to radi na jedan objektivan način, ali da se mi bavimo pitanjima sadašnjosti, da se bavimo problemima budućnosti i da je to od interesa i za Bošnjake, i za Srbe, i za Hrvate. A kad ste pomenuli logore, ja sam prošao torture tih svih pet. Bio sam svjedok raznih likvidacija. U Bosanskom Šamcu smo nas devetero bili u jednoj prostoriji, metar i dvadeset sa metar i osamdeset, 10 dana. I samo jedna klupa. Sa svim onim torturama, tučama, itd. Međutim, u svim tim vremenima, u svim logorima kroz koje sam prošao, uvijek je bilo ljudi koji su mi pristupali, koji su pomagali, koji te jednostavno izmaknu u drugu kancelariju kada dođu likvidacije. Ja sam o tome govorio i na sudu u Hagu. Ja sam kroz svoje iskustvo, kroz svoj

život, kroz te teške trenutke, vidio da se nikada ne može zločin poistovjetiti sa jednim narodom. Jer Sulejman Tihić ne bi preživio tih pet logora da su svi isti. Tako da, to je jedno moje iskustvo koje sam proveo, to mi stvara obavezu da činim sve kako se to zlo ne bi ponovilo."

Izjava Sulejmmana Tihića na kongresu SDA u decembru 2008. godine nije donijela promjenu u redoslijedu prioriteta bošnjačko-bosanske politike, u kojoj centralno mjesto zauzima filozofija žrtve, ali je doprinijela postepenom slabljenju Tihićeve moći i jačanju pozicije Bakira Izetbegovića u ovoj stranci, koji je preuzeo lidersku poziciju u SDA i prije smrti Sulejmmana Tihića od teške bolesti.

Ove godine obilježava se 25 godina od zločina u Srebrenici.

Do danas, nijedan političar, ni na srpskoj, ni na bošnjačkoj strani, nije izjavio ništa važnije za budućnost i pomirenje u Bosni i Hercegovini od ovih riječi Dragana Čavića i Sulejmanna Tihića.

Sudbina koja je zadesila ova dva političara nakon njihovih obraćanja navodi na samo dva moguća zaključka - da se pozivanje na pomirenje i suočavanje sa prošlošću u Bosni i Hercegovini politički ne isplate, a da politički uspjeh garantuje upravo suprotno, negiranje zločina i izbjegavanje pomirenja kao teme.

Ovu tezu je lako dokazati na primjeru Milorada Dodika, trenutno najmoćnijeg političara u BiH, koji je, neposredno nakon što je Međunarodni sud pravde povodom tužbe BiH protiv Srbije presudio da su snage Vojske Republike Srpske počinile genocid na široj teritoriji Srebrenice, u intervjuu za Face TV izjavio: "Ja znam savršeno dobro što je bilo, bio je genocid u Srebrenici. To je presudio sud u Den Hague i to je nesporna pravna činjenica."

Međunarodni sud pravde u Hague donio je 2007. godine presudu kojom masakr u Srebrenici, u kojem je pobijeno preko 8000 osoba, kvalificuje kao čin genocida.

Ovo je prvi, ali i zadnji put da je neki političar iz Republike Srpske javno priznao presudu Međunarodnog suda pravde. Ubrzo nakon toga, i sam Milorad Dodik počeo je svoju izjavu negirati, koristeći svaku priliku da iznesе svoj novi pogled na dešavanja u Srebrenici.

Tako je na predizbornom skupu svoje stranke u Srebrenici, 2010. godine, Dodik izjavio: „Ne mogu nerođena srpska djeca biti kriva za nešto što je bilo prije deset-petnaest godina. Ne mogu i neće biti. I nije bio genocid ovdje. I nećemo prihvati da je bio genocid. Više je Bošnjaka tih mjeseci izašlo iz Srebrenice i otišlo putem Tuzle i Sarajeva, nego što ih je ovdje poginulo. To onda nije genocid.“

Te godine, Milorad Dodik i njegova stranka ostvarili su jedan od najboljih izbornih rezultata.

Na tome se nije zaustavio, te godinu dana kasnije dovodi zločine u Srebrenici u direktnu vezu sa onima počinjenim u

logoru Jasenovac. Govoreći 25.05. 2011. godine na konferenciji o Jasenovcu u Banjaluci, izjavio je da je "činjenica da se Srebrenica desila u okviru završnih vojnih operacija rata na ovim prostorima, u čemu je u osnovi samoj vjerovatno bio i sam Jasenovac, i to što nije bilo jasne istine o samom Jasenovcu. Srebrenica jesti mjesto velikog zločina, ali ona je neuporediva sa Jasenovcem".

U međuvremenu je lično otvorio i Studentski dom nazvan po Radovanu Karadžiću, kome je za zločin u Srebrenici presuđeno u Hague, poslavši tako i simboličku poruku da ne očekuje da neka buduća mladost preispituje prošlost na način koji nije u skladu sa njegovim i većinskim javnim i političkim narativom u RS.

Na koncu je, u avgustu 2018. godine, Vlada Republike Srpske stavila van snage Izvještaj Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine, koji je prethodno odbacila Narodna skupština RS. Izvještaja Komisije odrekao se i Dragan Čavić, a indirektno i svog govora sa početka ovog teksta, oduvezši mu tako i trajno dio smisla.

Riječi Sulejmanna Tihića odavno su zaboravljene. Niko ih se više ne sjeća, ni riječi, a ni njega. Bošnjačka politika i dalje kao dominantnu koristi filozofiju žrtve, ne održući se najvažnijeg političkog aduta te filozofije, genocida u Srebrenici. Tako se i prilikom nedavne afere u vezi sa kupovinom respiratora za potrebe Federacije BiH, činjenica da je jedan od aktera ove afere iz Srebrenice u javnosti predstavljala kao olakšavajuća okolnost.

Govoreći o prošlim lokalnim izborima u BiH u Švajcarskoj, aktuelni reis Kavazović pozivao je Bošnjake da se registruju i glasaju u Srebrenici i da ne dopuste da, kako je rekao, "vlah vlada u Srebrenici". "Nećemo halaliti nikome ko bude mogao, a ne bude htio. Svako ko može dati svoj glas, svako ko može da se registruje, svako ko može dozvoliti da 'vlah' ne vlada u Srebrenici. Nek mu je haram /nečisto/ ako to ne učini... To je naše i to ne možemo ostaviti", rekao je tada Kavazović. Prema rezultatima prošlih izbora može se zaključiti da je reis ovom izjavom više učinio na mobilizaciji Srba, a vrlo brzo nakon toga, novi načelnik Srebrenice Mladen Grujić izjavio je da u Srebrenici nije bio genocid i da će to biti njegov stav dok je živ, te da nikad neće otići na komemoraciju u Potočare.

Svakodnevno negiranje genocida u Srebrenici od strane politike u Republici Srpskoj dovoljno je dobar materijal za pogubnu i pogrešnu tezu o Srbima kao genocidnom narodu, koja je kao takva zauzela mjesto i u bošnjačkoj oficijelnoj nauci.

Ova dva sukobljena stava dovoljno su jaka i masovna da bi ideju pomirenja i suočavanja sa prošlošću potisnuli na marginu, u zapećke rijetkih NVO kružoka koji još nisu odustali od ove zemlje. Istovremeno, ovdašnje vladajuće poltike, nosioci tih narativa, ne prestaju da ih zloupotrebljavaju huškajući građane jedne protiv drugih i sarađujući uspješno, dok već četvrt vijeka nekažnjeno pljačkaju preostale Srbe, Bošnjake i Hrvate u ovoj zemlji.

Dok se, istovremeno, ti Srbi, Bošnjaci i Hrvati drže za vratove u virtualnoj i javnoj sferi, ne primjećujući da su odavno višak u sopstvenoj zemlji, kako oni živi, tako i oni mrtvi, i da postoje samo kao beskorisni, ali neophodni dio postizbornih talova.

Postizborno pljen se dijeli u opuštenoj atmosferi nekadašnjeg bratstva i jedinstva, uz najbolje ovdašnje pjevače, bez spominjanja tema genocida i zločina.

Za to vrijeme, kao rezultat lažnog patriotizma i jalove politike, Srebrenica kao grad se gasi i nestaje, i pored svih poslijeratnih donacija za njen razvoj.

Bio sam u Srebrenici u junu 2015. godine. Tih dana, najčitanija vijest na lokalnom portalu bila je da se otvorila slastičarnica, tako da se u ovom gradu nakon 20 godina mogao pojesti kolač. Iz razgovora sa Srebreničanima, saznao sam da i dalje nemaju pekaru, mesnicu, prodavnici cipela... Vlast je u Srebrenici politički izabrana iz Sarajeva i Banjaluke. Nakon posla u Opštini, izabrani idu svojim kućama van ovog gradića, čak i van države.

Ta slastičarna je u međuvremenu zatvorena.

U Memorijalnom centru u Potočarima kameni bijeli nišani u pravilnim kolonama, nepreglednim. Tek pokoja breza između grobova remeti ovaj tužni sklad. Podsjetnik na više hiljada ljudi kojih više nema. Koji su umrli bez ikakvog valjanog razloga. Neke humke i grobove nema ko da ožali, jer cijele porodice nestale su u tih krvavih deset dana jula 1995. godine.

Zastrašujuće.

Tišinu mezarja jednom godišnje, na 11. juli, prekine kolektivni ukop tijela ubijenih Srebreničana.

Ove godine, biće ukopani ostaci 82 neidentifikovana tijela u grobove bez imena.

I ove godine će mediji iz Federacije i regije direktno prenositi događaj u Srebrenici, podsjećajući na zločin, virtuelne mreže će da proključaju od osuda sa jedne i relativizacija sa druge strane. Mediji u Republici Srpskoj će o događaju pisati protokolarno, spomenuvši ga tek koliko moraju, kao jednu od vijesti u informativnim emisijama. Proći će tako još jedan uobičajeni poslijeratni dan u Bosni i Hercegovini, bez nade da smo išta pametniji i da su ovdašnji narodi išta naučili iz ove tragedije, iz svoje prošlosti.

U Verdenskoj bitki, poginulo je oko 300 000 Nijemaca i Francuza. Na tom mjestu danas je zajednički Memorijalni centar, jedan od najvažnijih simbola pomirenja Francuske i Njemačke, bez kojeg bi današnja Evropska unija bila nemoguća misija. Na svakom koraku su natpisi Respect the Silence (Poštujte tišinu), sugerijući da u tišini razmišljate o kostima 300 000 neznanih vojnika iz obje vojske koji su na tom mjestu dali svoje živote za taj preskupi besmisao rata.

Memorijal u Verdu nije mjesto gdje jedna nacija treba da se

osjeća poraženo, a druga pobijeđeno. To je mjesto pomirenja i neprestanog razmišljanja o prošlosti, koja ne smije da se ponovi.

Kako samo nemoguć i dalek djeluje trenutak kada će mjesta zločina i memorijalni centri u Bosni i Hercegovini postati mjesta susretanja u žalosti i stidu, oprštanju i pomirenju. Ova mjesta i danas ćešće služe kao politička pozornica sa koje se poziva u nove bitke, dok pomirenje gotovo нико i ne spominje.

Zato se od ovdašnje politike i ne može očekivati da pokrene suočavanja sa prošlošću i pomirenje. Jer domaće političke elite u proteklih 25 godina nisu pokazale interes da se najvažnije teme za budućnost - suočavanje sa prošlošću i pomirenje - izvuku iz sfere manipulativnog i postave u centar političkih zbivanja, jer tako bi izgubili ovaj svakodnevni aktivni konflikt, svoj glavni adut u eksploataciji preostalog življa.

Iako 25 godina nakon rata stanje izgleda beznadežno, ne smijemo nikada izgubiti nadu u dobrog čovjeka, jedino što nam je preostalo. Sposobnost čovjeka da žali drugog čovjeka najveći je napredak evolucije, prapočetak civilizacije, ono što je čovjeka počelo da razlikuje od zvijeri, neophodnost na kojoj je započeo razvoj svijeta kakvog poznajemo.

Mi trebamo biti srećni što ih još uvijek imamo, te dobre ljudi spremne na pomirenje i rad na pomirenju. A takvi dobri ljudi žive i rade i u današnjoj Srebrenici, nekad u liku basiste lokalnog rok benda, trenera lokalnog fudbalskog kluba ili radnice lokalnog granapa, što daje robu na veresiju.

Ti obični ljudi otvorenog srca su zrnce nade, onaj neophodni sastojak života da bi bio snošljiv. Oni su pomirenje.

Pomirenje nije grandiozno, veliko, ne dešava se pod reflektorima i na pozornicama.

Pomirenje nije stampedo posvađanih ljudi koji hitaju ispruženih ruku preko velike poljane, nad kojom izlazi sunce u trenutku dok se plačući grle jedni sa drugima i pomiruju.

Pomirenje je mali ljudski čin.

Nesavršeni, nespretni, plašljivi, ali nesumnjivo, samo ljudski čin. Pomirenje je put na koji krećemo sami, sa nadom da će nas u povratku pratiti neko. Put na koji krećemo uplašeni, a vraćamo se ohrabreni.

Put na koji ćemo morati krenuti ako želimo da ozdravimo, i kao ljudi, i kao društvo. U suprotnom, preostaje nam još najmanje četvrt vijeka zasigurno bolnih stranputica.

O AUTORU

Aleksandar Trifunović, rođen 07.12.1970. godine, građanski je aktivista iz Banjaluke, osnivač i direktor Centra za informativnu dekontaminaciju mladih (CID).

CID je nevladina organizacija, osnovana 2000. godine, koja proizvodi Medijski projekat Buka, koji se sastoji iz televizijske emisije, internet radija i jednog od najpopularnijih političkih web portal u Bosni i Hercegovini (www.6yka.com).

Ima više od 23 godine iskustva u ovom i drugim projektima koji se bave pitanjima govora mržnje, mirnog rješavanja konflikta, ratnih zločina, dijaloga i medijskih sloboda.

Autor je i voditelj radionice Kako napraviti jeftin medijski proizvod. Osnivač je MENSA Bosna i Hercegovina. Njegova strast je fotografija.

IMPRESUM

Friedrich-Ebert-Stiftung - Kancelarija Sarajevo
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo

Za izdavača: Dr. Peter Hurrelbrink - Direktor, FES BiH

Tel.: +387 33 720 010

www.fes.ba

DTP: Aleksandar Aničić

Sva prava pridržana od strane Friedrich-Ebert-Stiftung BiH.

Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u ovoj publikaciji. Komercijalna upotreba izdanja nije dozvoljena bez pismene saglasnosti Fondacije.

